

Kennisdag Regionale Keringen 2017:

Belang goede regionale waterveiligheid steeds meer gevoeld

Op 8 juni 2017 vond in het provinciehuis in Haarlem de jaarlijkse kennisdag Regionale Keringen plaats. Zo'n 75 deelnemers afkomstig van waterschappen, provincies en adviesbureaus werden op de hoogte gebracht van de laatste ontwikkelingen op het gebied van de regionale waterveiligheid. Het belang van een goede regionale waterveiligheid wordt - met een nieuwe toetsronde in aantocht - steeds dringender gevoeld, zo bleek tijdens de dag.

Waar zouden we zijn zonder (regionale) waterkeringen? Met die retorische vraag opende Herman Scharman (directeur Beleid bij de provincie Noord-Holland) zijn korte welkomstpraatje voor de aanwezigen. Holland zou een vaag, zompig moeras zijn, met 'beklagenswaardige schimmen in de mist', zo parafraseerde hij de Romeinse schrijver Plinius die hier over zou hebben geschreven. Maar door de eeuwen heen hebben we volgens Scharman een geweldige watertraditie opgebouwd, zodat we nu veilig in deze delta kunnen wonen. Om ons ook in de toekomst veilig te houden, is blijvende samenwerking tussen alle betrokken overheden van enorm groot belang, aldus Scharman. Hij noemde in dat verband enkele voorbeelden, zoals het gezamenlijke initiatief van waterschappen en provincies in West-Nederland voor een uniforme aanpak van de komende toetsing regionale keringen. Maar ook gezamenlijke visie van provincies en Waterschappen op de regionale keringen die eind 2016 verscheen.

Structurele veiligheidscheck

Joost Buntsma van STOWA ging daarna dieper in op het deze nieuwe visie. De eerste visie uit 2004 was volgens Buntsma een direct antwoord op het bezwijken van regionale keringen in Wilnis en Terbregge, een jaar eerder. De visie bepleitte met succes een structurele aanpak voor het normeren, toetsen, verbeteren, beheren en onderhouden van dit type keringen. Dat heeft geleid tot een structurele veiligheidscheck van alle regionale keringen in Nederland, in totaal zo'n 14 duizend kilometer. De eerste toetsing vond plaats in 2012. Naar aanleiding daarvan zijn er de nodige verbeterwerkzaamheden in gang gezet. Maar de ontwikkelingen hebben vanaf het uitkomen van de eerste visie niet stilgestaan, aldus Buntsma. Lag de nadruk daarin vooral op de kering zelf en op de waterkerende functie ervan, in de nieuwe visie wordt er nadrukkelijk verder gekeken. Er is aandacht voor de rol van regionale keringen als drager van landschap, natuur en cultuur (LNC-waarden). Belangrijke vraag is hoe je die waarden kunt behouden, zonder het primaire doel - waterveiligheid - uit het oog te verliezen. De nieuwe visie bepleit ook het onderzoeken van

meer gebieds- en systeemgerichte oplossingen voor regionale waterveiligheid, met name als mogelijk doelmatig alternatief voor soms hele dure dijkversterkingsopgaven. Ook wordt er, in navolging van de primaire keringen, voorzichtig gekeken naar de mogelijkheden van een risicobenadering voor regionale keringen. Zo'n overstap is de komende jaren overigens niet aan de orde. Tot slot wordt er volgens Buntsma de komende jaren meer nadruk gelegd op de totale beheercyclus (waartoe ook beheer en onderhoud behoren) om te allen tijde aantoonbaar *in control* te zijn. [>Download de nieuwe visie op regionale keringen](#)

Badkamer

Directeur Water van Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier Joost de Ruig benadrukte in zijn betoog het belang van goed regionaal waterkeringbeheer. Er wordt jaarlijks heel veel geld besteed aan het op orde houden van de primaire keringen (ca 1,5 miljard). De Ruig: "We houden daarmee de voordeur deur van het huis op slot. Maar als we verder niets doen komt het water via de badkamer of het toilet alsnog het huis in." Daarna vertelde hij meer over het Programma Verbetering Boezemkades, dat als ambitie heeft in 2024 alle in het beheersgebied afgekeurde boezemkades aan de norm te laten voldoen. Het gaat in totaal om meer dan 250 van de ca. 1400 kilometer regionale keringen die het schap heeft. Daarvan is inmiddels 150 kilometer op de norm gebracht, onder meer

door het slim compartimenteren van het boezemsysteem i.c.m. de bouw van twee boezemgemalen. Daarmee werden maatgevende hoogwaterstanden 20 cm omlaag gebracht, en voldeden de huidige keringen weer aan de (nieuwe) norm.

De Ruig liet weten dat het hoogheemraadschap nog een aantal lastige verbeterklussen te wachten staat, zoals de Markermeerdijk en een deel van de Schermerringdijk. Hier vindt het hoogheemraadschap allerlei maatschappelijke groeperingen tegenover zich die opkomen voor landschappelijke en cultuurhistorische waarden. Dat vraagt van het hoogheemraadschap volgens De Ruig een 'open discussie met de omgeving, waarbij het gaat om wensen en mogelijkheden'. Maar ook om het duidelijk aangeven van participatieve grenzen, aldus De Ruig. Want ook het waterschap heeft een duidelijk belang te verdedigen. Na de lunch gingen Emmelie Hoogherheijde en Koos Woestenburg in een workshop dieper in op de ervaringen die het schap inmiddels heeft opgedaan bij de voorgenomen dijkverbetering van de Schermerringdijk.

Leren van het verleden

Daarna kregen de aanwezigen een lesje waterstaatkundige geschiedenis van Pieter-Jan Hofman van de provincie Zuid-Holland. Daaruit bleek dat we van het verleden mogelijk nog iets kunnen leren voor de toekomst. In 1952 werd de Wet Bescherming Waterstaatswerken in Oorlogstijd vastgesteld. Het idee erachter was dat je ter beperking van de extra gevaren die oorlogstijd meebracht (zoals bombardementen), moest kunnen terugvallen op reeds aangebrachte voorzieningen om de waterstaat op orde te houden. Met de wet in de hand

werden voorzieningen aangelegd voor tijdelijke boezemwaterscheidingen, boezemwatercompartimenteringen, maar ook bemalingsplannen geschreven. De wet werd in 1992 weer ingetrokken, omdat het Rijk vond dat de schappen altijd voorbereid moesten zijn op onvoorziene waterstaatkundige omstandigheden, oorlogstijd of niet. Omdat de waterschappen zich afvroegen wat te doen met de aangelegde voorzieningen, werden er na de intrekking een aantal onderzoeken uitgevoerd naar de effectiviteit ervan. Daaruit kwam naar voren dat de voorzieningen vaak duidelijke positieve effecten hadden. Naar aanleiding daarvan deed Hofman een oproep om nog eens goed naar de uitkomsten van dit soort onderzoeken te kijken met het oog op regionale hoogwaterveiligheid.

Kilometers maken

Tijdens de laatste plenaire presentatie vertelde Karin Dijkstra hoe Waternet namens Amstel Gooi en Vecht de afgelopen jaren heeft gewerkt aan het verbeteren van regionale keringen. In eerste instantie was de aanpak vooral gericht op 'kilometers maken'. Dat gebeurde binnen een speciaal actieprogramma. Op deze manier werden in korte tijd de meest urgente dijken op orde gebracht. Maar de aanpak was volgens Dijkstra wel erg 'eendimensionaal'; het meenemen van de omgeving, LNC-waarden maar ook asset management kwamen hierbij niet of nauwelijks aan bod. In het nieuwe Dijverbeteringsprogramma (2015 -2024) is er wel aandacht voor al deze zaken. Men wil nadrukkelijk gebiedsgericht gaan werken: wat is de meest doelmatige scope van verbeteren? Ook wil men meer aandacht besteden aan de communicatie met de omgeving rond voorgenomen verbeteringsmaatregelen. Maar Waternet AGV wil ook in het traject daarvoor - als er ergens nog geen concrete verbeterplannen zijn - al veel zichtbaarder zijn voor de omgeving. Men wil mensen meer en beter gaan informeren over de taak van het waterschap, en over de erbij behorende rechten en plichten van bewoners (bijv. wat mag wel en niet rond een dijk). Hiervoor zijn onder meer animaties gemaakt. Zo hoopt men burgers meer waterveiligheidsbewustzijn bij te brengen, zodat er minder weerstand is als er dijken en kaden verbeterd moeten worden.

Alternatieve feiten

Na de lunch bleek eens te meer hoe belangrijk het is om rekening te houden met de omgeving bij dijkversterkingstrajecten. Communicatieadviseur Emmelie Hogerheijde en Omgevingsmanager Koos Woestenburg van het Hoogheemraadschap Hollands Noorderkwartier kunnen erover meepraten. In een workshop vertelden ze hoe het hoogheemraadschap min of meer overvallen werd door een groep boze buitenlui bij voorgenomen dijkversterking van een deel van de Schermerringdijk. Er bestond bij deze groep het idee dat het hoogheemraadschap totaal geen rekening hield en wilde houden met de cultuurhistorische waarden van de dijk en alleen maar ging voor de laagste kosten. Dat was volgens Koos en Emmelie zeker niet het geval. Maar de vertegenwoordigers van HHNK

gaven wel aan dat ze dit eerder en beter over het voetlicht hadden moeten brengen. Het gevolg: enorm veel trammelant, veel negatieve media aandacht in de (sociale) media, waarbij volgens beiden 'alternatieve feiten' niet werden geschuwd, veel bestuurlijke onrust, en tot slot: veel extra tijd, werk en een paar slapeloze nachten. De rust is inmiddels enigszins weergekeerd, mede door het uitvoeren van aanvullend LNC-onderzoek door het schap, ter onderbouwing van de verbeterplannen.

De casus Schermerringdijk laat zien dat het lastig is voor overheden om een passend antwoord te vinden op de vraag hoe je moet omgaan met een snel veranderende samenleving. Hoe ver moet je daarin gaan, was één van de vragen. Volgens de deelnemers moet je in ieder geval duidelijk aangeven waar, maar ook: waar geen ruimte zit voor overleg en afstemming met de omgeving. Een deelnemer vond het belangrijk aan

te geven dat je als waterschap zelf een duidelijk belang hebt, en daar ook voor moet gaan staan in het contact met de omgeving.

Uniforme aanpak toetsproces regionale keringen

In 2012 vindt de tweede toetsronde voor de regionale keringen plaats. In de aanloop daarnaartoe werken acht waterschappen en drie provincies in West-Nederland samen aan een uniforme aanpak voor het toetsingsproces. Daarbij worden ze ondersteund door STOWA. Laura de Vreugh (provincie Zuid-Holland) en Maaïke Bos (provincie Noord-Holland) gingen in hun workshop dieper in op de aanleiding en achtergronden van deze samenwerking. Tijdens de vorige toetsronde in 2012 bleek het detailniveau van toetsing door de waterschappen te verschillen. Ook bleek dat de toepassing van de door STOWA i.o.v. de Unie van Waterschappen en de provincies opgestelde leidraden voor toetsing niet geheel uniform te zijn gebruikt. Dat gold ook voor de wijze waarop invulling was gegeven aan het beheerdersoordeel. Kortom: voldoende ruimte voor verbetering en verdere uniformering om een beter beeld te krijgen van de toestand van de regionale keringen en een betere vergelijking te kunnen maken van toetsresultaten.

Hoe pakt men het aan? In het najaar starten de deelnemers expertsessies waarin wordt gekeken hoe men op deelgebieden kan komen tot uniforme uitgangspunten en wat daar eventueel nog voor nodig is. Het betreft: toetsproces, grondlichamen, niet-waterkerende objecten zoals bomen, kunstwerken en hydraulische randvoorwaarden. Waar nodig gaat STOWA de leidraden nog eens tegen het licht houden en de waterschappen en provincies gaan samen aan de slag om te zorgen dat er meer uniform wordt omgegaan met het beheerdersoordeel.

In de afsluitende discussie werd kort gesproken over de toetsing van bomen. Dat bomen een potentieel veiligheidsrisico zijn is duidelijk. Maar je moet wel een goed verhaal hebben als je

bomen van kaden gaat verwijderen, was de algemene gedachte. Anders vindt je de omgeving snel tegenover je. Ook het toetsen van kunstwerken kwam kort aan bod. Lastig, aldus Ludolph Wentholt. Vaak ontbreken (historische) gegevens op basis waarvan adequate toetsing kan plaatsvinden. Hoe ga je hiermee om? Wentholt suggereerde het concept van 'bewezen sterkte, gekoppeld aan een monitoringstrategie'.

Overstromingskansbenadering in het regionale-waterkeringbeheer

De normering van de primaire keringen is gebaseerd op de overstromingskansbenadering. Deze benadering sluit niet helemaal aan bij de overschrijdingskansbenadering die bij regionale keringen wordt gebruikt. De komende jaren wordt daarom bekeken of het nuttig danwel nodig is de beide systematieken beter op elkaar te laten sluiten, en zo ja: hoe. De workshop van Henk van Hemert (Rijkswaterstaat / STOWA) ging hier dieper op in. Belangrijkste vraag: wat is het nut en de noodzaak om de overstromingskansbenadering toe te passen op het regionale systeem en is het eigenlijk wel uitvoerbaar in de vorm zoals die bij het primaire systeem wordt gebruikt?

In de workshop bleek dat de overschrijdingskansbenadering van het regionale systeem al elementen kent die ook bij de overstromingskansbenadering worden toegepast. Maar de overstromingskansbenadering kijkt wel breder. Deze bredere kijk, door bijvoorbeeld niet alleen naar schades te kijken, zou een goede aanvulling zijn voor het regionale normeringssysteem. De aanwezigen hadden wel grote twijfel of toetsinstrumentarium uitvoerbaar is voor het regionale systeem.

Tijdens de workshop werd geconcludeerd dat het goed om de toetssystematiek van het regionale systeem tegen het licht te houden. Het gaat daarbij vooral om de vraag hoe voor het regionale systeem een goede/zinnige veiligheidsbenadering gekozen kan worden, waarbij ook elementen van het primaire systeem overgenomen kunnen worden. Moet er bijvoorbeeld een combinatie gezocht worden met andere normen (riool en wateroverlast) waardoor je meer naar veerkracht kijkt van een totaal gebied? Een andere belangrijke vraag daarbij was hoe we om moeten gaan met elementen die een nationaal belang vertegenwoordigen (bijvoorbeeld Schiphol), maar beschermd worden door een regionale kering.

Niet voor één gat te vangen

Dijkinspecteur André Smeets van Waterschap Limburg verzorgde de uitsmijter van deze kennisdag met een praktijkverhaal over graverij in dijken. Een groot scala aan dieren kan volgens Smeets schade veroorzaken. Niet alleen muskusratten, maar ook bevers, konijnen, dassen en vossen, mollen en muizen.

En zelfs insecten kunnen een flinke hap uit je dijk nemen. Volgens hem is het tijdig waarnemen en registreren van schade het allerbelangrijkste; dat voorkomt erger. Smeets vertelde over enkele alternatieve oplossingen, zoals het creëren van alternatieve habitat om

gravers weg te houden bij de kering. Tot slot liet hij zien dat je soms heel mooi gebruik kunt maken van bijzondere omstandigheden om dijken te inspecteren op graverij. In dit geval ging het om het extreem lage water in de Maas als gevolg van de kapotte stuw bij Grave. Op die manier werd op een plek in de buurt een groot aantal beverholen ontdekt die normaal onder de waterspiegel lagen, verscholen door bosschages. De schade werd pijlsnel hersteld voordat de stuw zelf weer was hersteld.

Ludolph Wentholt gaf namens STOWA een korte terugblik op de kennisdag. Hij roemde de 'superpositieve grondhouding' van de deelnemers als het gaat om het gezamenlijk waarborgen van de toekomstige regionale waterveiligheid, met inachtneming van de omgeving, het landschap, cultuurhistorie en natuur. Daarbij zoeken partijen het tot zijn grote vreugde ook steeds meer 'buiten de vertrouwde clubjes'. Dagvoorzitter Yolande Koot was blij met de constatering dat regionale keringen zo langzamerhand ook de bestuurlijke aandacht krijgen die ze verdienen. Maar ze nog een grote uitdaging weggelegd voor de waterschappen waar het gaat om het samen met de omgeving werken aan waterveiligheid. Het is daarbij zoeken naar de juiste balans tussen waterveiligheid en andere maatschappelijke waarden.